СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. СВОБОДА, СЕРЕДА, 30-го ГРУДНЯ, 1925. VOL. XXXIII. No. 303. Jersey City, N. J., Wednesday, December 30. 1925. THREE CENTS

Конґрес буде розсліджувати вугіль.

ВАШИНҐТОН, 28. грудня. — Якби не покінчилися переговори межи властителями копалень твердого вугля а представниками страйкуючих майнерів, що почина́ються в вівторок у Ню Йорку, конґресовий комітет таки почне слідство над вуглевою справою та буде старатися предложити конґресови проєкт, як полагоджувати на будуче вуглеві непорозуміння.

Тимчасом у Ню Йорку вже почали зїзджатися представники сторін на переговори. Пенсилвенійський ґубернатор Піншо вже вислав свого представника, який з уряду має приглядатися нарадам. Федеральний уряд буде теж представлений.

Кожда сторона заявляє, що вона має плян полагодження страйку, і тому побоюються, що переговори можуть легко розбитися.

ЩОРАЗ БІЛЬШЕ СЕНАТОРІВ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ.

ВАШИНҐТОН, 28. грудня. — Число сенаторів, прихильних президентови Кулиджови в його політиці до світового суду, зростає. Майже кождого дня новий сенатор заповідає, що він покидає непримириме становище до сього суду, заняте сенатором Борою, та переходить до табору президента. Нині зголосив свій перехід сенатор Норис.

40 СМЕРТИЙ ВІД ЗИМНА.

ВАШИНҐТОН, 28. грудня. — Цілу середну та східну частину Злучених Держав навістила нині сильна студінь. Через мороз позамерзали водопроводові та ґазові рури, що викликало з одної сторони велике число пожарів, а з другої утруднювало гашеннє.

Було теж богато случаїв замерзнення. В Ню Йорку було 6 смертий, а в Шикаґо 17. Разом донесено про 40 случаїв замерзнення.

11,000 ЖЕРТВ ЗЕМЕЛЬНОГО ОБМАНУ.

ШИКАҐО, Ілинойс, 28. грудня. — Почтові інспектори уловили лісту людий, котрі дали натягнутися обманчивій земельній (ріел-естейт) компанії Консолидейтид Ріелті енд Тієтерс Корпорейшен. Всіх жертв є 11,000, а загальна сума обману виносить 4 міліони долярів. Зі самого Шикаґо є там 6,000 жертв. Підприємство продавало стак через почту.

БОРОТЬБА МЕКСИКА ПРОТИ НАРКОТИКУ.

МЕКСИКО, 28. грудня. — Мексиканський конґрес ухвалив закон, яким забороняється на будуче управу рослини маріґвани, котрої листя вживають до курення. Куреннє одурманює курця так сильно, що він часто божеволіє. На будуче урядники будуть винищувати всі рослини сего рода, та будуть карати високими карами всіх, що займаються їх управою.

КІЛЬКО ЛІТ МАЄ ЗЕМЛЯ?

НЮ ГЕЙВЕН, Конетикат, 28. грудня. — На зборах американського ґеольоґічного товариства, що відбуваються в місцевому університеті, виступив з відчитом про вік землі Алфред Лейн, професор ґеольоґії Колеґії Тафтса. Він говорив, що землі треба признати три рази більший вік, як се досі звичайно робилося, себто якого півтора міліярда літ.

ВАЖНІ ЛІКАРСЬКІ ВІДКРИТТЯ.

КЛІВЛЕНД, Огайо, 28. грудня. — На зборах Федерації Американських Товариств для Досвідної Біольоґії (науки про життя) виступило кількох учених з оповістками про свої відкриття з поля сеї науки.

Богато сих відкрить буде мати великий уплив на розвій медицини. Один лікар переконався, що кваси в крови не мають такого впли:ву на диханнє, як се загально приймалося. Другий відкрив, що железа пітуерійна, що находиться під основою мозку, реґулює доставу води до тіла. Відомий на весь світ канадійський лікар др. Меклід, поробив дальші досвіди над лїченнем цукрової недуги. Він відкрив, що жолудь може достарчати лікарство проти сеї недуги.

ВИБУХ НА ВОЄННІМ КОРАБЛИ.

БОСТОН, Месечузетс, 28. грудня. — На покладі американського воєнного корабля Флориди вибух збірник ацетиліного ґазу. Вибух покалічив тяжко трох моряків, порозривав кілька рур та викликав на кораблі пожар, який однак не зробив більшої шкоди.

Вибух розірвав металевий збірник на кілька частий. Один кусок полетів вздовж цілого корабля та впав на причалі корабля при березі, а другий впав яких 1,000 стіп від корабля на другий воєнний корабель, де він вдарив офіцира фльоти. Маленький відривок збірника пробив одному морякови бубон його лівого вуха.

ЗАПОВІДАЄ СКОРИЙ КОНЕЦЬ СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК, 27. грудня. — Віліем Ґрін, голова Американської Федерації Праці, заявив у своїй розмові з ґазетярами, що вуглевий страйк правдоподібно скоро скінчиться. Він каже, що сподіється закінчення страку до 10 днів після навязання нових переговорів.

ГОЛОС РІДНОЇ ЗЕМЛІ.

ДОРОГІ ЗЕМЛЯКИ!

НАБЛИЖАЄТЬСЯ СВІТЛИЙ ПРАЗНИК РІЗДВА ХРИСТОВОГО. В ЧАСІ, КОЛИ ВИ ТАМ А МИ ТУТ ЗАСЯДЕМО ДО СВЯТОЇ ВЕЧЕРІ, ПРОСИМО ВАС О ОДНО: НА ХВИЛЬКУ ПОЛИНЬТЕ ДУМКОЮ ДАЛЕКО — ГЕНЬ ЗА МОРЕ, У РІДНИЙ МНОГОСТРАДАЛЬНИЙ КРАЙ, ДЕ ЛЕЖАТЬ КОСТИ ВАШИХ ПРЕДКІВ.

СУМНА БУДЕ У НАС СЬОГО РОКУ СВЯТА ВЕЧЕРЯ. ІЗНЕМІГСЯ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД, ВИСНАЖЕНИЙ ДО КРАЮ. ТА БІЛЬШЕ ЯК МАТЕРІЯЛЬНИМИ НЕДОСТАТКАМИ І ЗЛИДНЯМИ ТРИВОЖИТЬСЯ ВІН БУДУЧНОСТЮ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ.

ІСТНОВАННЄ РІДНОЇ ШКОЛИ ЗАГРОЖЕНЕ. ІЗЗА ГОЛОДОВОЇ КАТАСТРОФИ І ПОЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, А СЛІДОМ ЗА СИМ І ВИСНАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА, В КАТАСТРОФАЛЬНИЙ СПОСІБ ЗМЕНЬШИЛАСЬ ЖЕРТВЕННІСТЬ СТАРОГО КРАЮ. СТОЇМО ПЕРЕД КОНЕЧНОСТЮ ЗАМКНЕННЯ ДЕЯКИХ ПРИВАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ. ТОМУ НЕОДНА ДИТИНА БУДЕ СУМНОЮ ПРИ СВЯТІЙ ВЕЧЕРІ. ВОНА НЕ ЗНАЄ, ЧИ ВЕРНЕТЬСЯ ЩЕ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ...

ДОРОГІ БРАТТЯ І СЕСТРИ: — ВИ КІСТЬ З НАШОЇ КОСТИ, КРОВ З НАШОЇ КРОВИ. ЯКЩО У ВАШИХ СЕРЦЯХ ЖЕВРІЄ ЩЕ ЛЮБОВ ДО МАЛИХ, БОСИХ СЕЛЯНСЬКИХ І ДО ОБДЕРТИХ, БЛІДИХ РОБІТНИЧИХ ДІТИЙ УКРАЇНСЬКИХ, ТО НЕ ЖАЛУЙТЕ НІЯКОЇ ЖЕРТВИ А ПОМОЖІТЬ РІДНІЙ ШКОЛІ У ВЕЛИКІЙ ПОТРЕБІ.

ПРИЗНАЧІТЬ ВСЮ КОЛЯДУ І ВСІ ЗБІРКИ МІСЯЦЯ СІЧНЯ НА РІДНУ ШКОЛУ! ПРИСТУПАЙТЕ САМІ В ЧЛЕНИ ТОВАРИСТВА І ПРИЄДНУЙТЕ РІДНИХ І ЗНАКОМИХ!

МИ ВІРИМО, ЩО ПРИ ДОПОМОЗІ НАШИХ ЗАМОРСЬКИХ БРАТІВ І СЕСТЕР НЕ ТІЛЬКИ ЗБЕРЕЖЕМО НАШІ ДОТЕПЕРІШНІ НАДБАННЯ НА ПОЛІ ШКІЛЬНИЦТВА: 26 НАРОДНІХ ШКІЛ, 11 ЗАХОРОНОК, 5 УЧИТЕЛЬСЬКИХ СЕМИНАРІЙ, 11 ГІМНАЗИЙ, 4 БУРСИ, 1 ТОРГОВЕЛЬНУ ШКОЛУ, 1 ТКАЦЬКУ, 4 ФАХОВІ ДОПОВНЮЮЧІ ШКОЛИ, 1 КУРС ТЕРМІНАТОРІВ, КУРСИ НЕГРАМОТНИХ І ЧИСЛЕННІ КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА, — АЛЕ Й ПОШИРИМО ДІЯЛЬНІСТЬ РІДНОЇ ШКОЛИ. СЕ НАШ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБОВЯЗОК. ПІВ МІЛІОНА УКРАЇНСЬКОЇ ДІТВОРИ АБО ЗОВСІМ ПОЗБАВЛЕНА НАУКИ В ШКОЛІ АБО ХОДИТЬ ДО ЧУЖИХ ШКІЛ. МИ МУСИМО ДАТИ ЇЙ РІДНУ УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ!

ГОЛОВНА УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАҐОҐІЧНОГО ТОВАРИСТВА РІДНА ШКОЛА:

БР. ЯНІВ, голова; АНТІН ГАВРИЛКО, секретар.
(Печать).

СТРАШНИЙ УЧИНОК БОЖЕВІЛЬНОЇ МАТЕРИ.

НЮ ЙОРК, 28. грудня. — Жена Річарда Камберса, що живе в дільниці Квінс Виледж, в приступстві хвилевого божевілля пострілила тяжко свого 4-літного сина Ричарда та свою 8-місячну дитину Алфреда, а опісля пострілила смертельно себе саму. Лікарі шпиталя, куди її відставлено, не роблять надії на її вилічення.

ПЛЯН ОСНОВАННЯ БАНКУ НА 6000 МІЛІОНІВ КАПІТАЛУ.

НЮ ЙОРК, 28. грудня. — Урядники банку Чейз Нешенел Бенк навязали з урядниками Метелз Нешенел Бенк переговори щодо зілляття сих двох великих банків в один. До сеї спілки малиби приступити ще три другі банки, котрих імена покищо держиться в тайні. Колиб се наступило, то повставби найбогатший американський банк, котрий мавби основного капіталу 600 міліонів долярів. Ходять чутки, що поза сею комбінацією банків, стоїть відомий банкир Кларенс Дилон, котрий свого часу побив Морґана при закупні автомобілевого підприємства Доджа.

ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО В КАНАДІ.

Дня 15-го грудня приїхав до Торонто, Онт., добре знаний артист-балетмайстер українських національних танків, Василь Авраменко, та почав орґанізувати там школи.

Авраменко свого часу мав поверх двох тисяч учеників у вісімнайцяти школах по західних землях України.

АРЕШТУВАННЯ.

Арештовано у Львові студ. Гошовського. Причина арешту невідома.

Дня 27. падолиста арештовано в Дроґобичі Миколу Стронського. Підозрівають його в комунізмі.

ДОБРЕ ЗУЖИТКУВАННЯ.

Коли принц Максиміліян із Цвайбрікен кілька днів після народин свого сина, пізнійшого короля Людвика І. баварського, переглядав свій полк „Ельзас", счудувався дуже, що ґренадієри були без борід. А він усе говорив їм, щоби плекали як найгарнійші бороди. Принц розлютився дуже. Тоді два капралі виступили наперед і передали счудованому полководцеві подушечку, випхану бородами ґренадієрів — для колиски немовлятка.

СЛІДИ ЗАТОПЛЕНОГО МІСТА В ЛІВЛЯНДІЇ?

Мешканці острівця Кіно коло лівляндського побережа біля Пернав віддавна продають камінь до Летляндії. Камінь добувають із морського дна в заливі, що простягається між Пернавом і островом. Тепер кілька з тих камінів розслідили летляндські вчені і відкрили, що на каменях були артистичні рисунки й прикраси й догадуються, що там у передісторичних часах було місто, а пізнійше залили його води Балтійського моря.

ПРИЗНАЮТЬСЯ.

Варшавська ґазета „Жечпосліта" пише:

Треба ясно устійнити факт, що одержання позички утруднює Польщі її зла опінія — опінія держави, у якій міністри і поодинокі урядники не шанують права.

РЕВІЗІЯ.

Дня 25. XI. ц. р. переведено ревізію у п. Карванка Михайла в Добромилі (це вже 6 з ряду). За чим глядали не знати. При переслуханню на поліції закидували йому, що буцім то збирає якісь підписи по селах, (мабуть на статутах Чит. „Просвіти", бо згаданий занимається орґанізацією читалень).

ДОЛЯ ОДНОГО ПОЛЬСЬКОГО РЕЕМІҐРАНТА.

Варшавський „Курєр Поранни" (5. XII). пише: Перед кількома тижнями Францішок Стемпнік повернув з жінкою і 16-літньою дочкою з Америки і замешкав у Грушові, білостоцького повіту. Вістка про приїзд реемігранта скоро розійшлася в околици і дійшла також до відома тамошніх темних людців, котрі почали плянувати напад на Стемпніка. Якось бандити довідались, що Стемпнік має намір купити фільварок за 6,000 долярів, постановили отже довше не ждати, але напасти його тої самої ночи.

І коло години другої в ночи трьох мущин вдерлись до мешкання Стемпніка, стероризували родину револьверами і зажадали видачі долярів. Колиж нападений доказував, що долярів не має, а лише кілька соток золотих, два бандити стягнули його на підлогу, звязали його і закнеблювали уста, а відтак, оба на очах Стемпніка знасилували його жінку і дочку. Відтак здемолювали мешканнє і, взявши 800 золотих, утікли. А „поліція вщєнла енерґічни посьціґ", але без успіху.

ПІДВОДНА ЛОДКА ЗАТОПИЛА ПІДВОДНУ ЛОДКУ.

В часі вправ в стрілянню коло острова Маддалєна, коло Італії, торпедовець Ч. 422 випустив торпеду і потрафив нею підводну лодку Ч. 108, що находилася на віддалі 600 метрів. Підводна лодка затонула, але її залогу вратовано.

АРАБСЬКИЙ КНЯЗЬ ПОЇХАВ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ.

Як повідомляють з Лондону, арабський князь Іґсан-Яфтрібей виїхав до Европи, щоби предложити Лізі Народів домагання Арабів.

Бріян грозить, що викине соціялістичних міністрів.

ПАРИЖ, 28. грудня. — Премієр Бріян заявив провідникам французьких парляментарних партій, що він не гадає уступати, якщо лівиця відкине фінансовий плян міністра скарбу Думера, але навпаки, виповість соціялістам війну, усуне з кабінету соціялістичних членів і заступить їх членами правого крила центра.

Сим способом старий французький політик сподівається дістати потрібну скількість послів з правого центра для більшости, щоб переперти плян фінансової реформи.

АНҐЛІЙСЬКИЙ ПРОМИСЛ.

ЛОНДОН, 28. грудня. — Анґлійські купці і промисловці заповідають, що 1926 рік для анґлійського промислу буде найліпшим роком від скінчення світової війни. Та се, як кажуть, залежить від співділання праці з капіталом.

ПИСМЕННИК ПРОТИ ПАРТІЇ ПРАЦІ.

ЛОНДОН, 28. грудня. — Відомий анґлійський писменник і проповідник Виллием Р. Індж у проповіді в соборі св. Павла сказав, що будуча небезпека Анґлії грозить з нутра.

Він казав, що Анґлія може попасти під власть Партії Праці, яка до сього не доросла ані моральними цінностями ані образованнем і тому може підкопати силу нації.

ТОВСТІ ПОСАДИ.

ЛОНДОН, 28. грудня. — В Анґлії є 309 урядових становищ, на яких платня висша $10,000 річно. Тому 10 літ таких посад в Анґлії було тільки 100.

ЛОНДОН АМЕРИКАНІЗУЄТЬСЯ.

БЕРЛІН, 28. грудня. — Один німецький редактор, котрий був в Америці, а тепер відвідав Лондон, каже, що Лондон американізується, вводячи американські життеві вигоди. Та се, каже, впливає некорисно для духового життя анґлійської метрополії, бо про се тепер там меньше дбається.

ПОВІНЬ У ФРАНЦІЇ НА РІЗДВО.

ПАРИЖ, 28. грудня. — В останніх днях минулого тижня були у Франції морози і бурі, а сього тижня потепліло, аж в минулу пятницю стало цілком тепло і сніги розтопились та повінь залила країну.

На ріках піднеслась вода високо і залила прирічні околиці. Навіть в Парижі були води на саме Різдво. Тесаме було і по других містах Франції.

ПРО РОЗОРУЖЕННЄ.

РИМ, 28. грудня. — Тутешня преса ставиться із сумнівами до розоружної конференції, яку скликує нарік Ліґа Народів.

Підносяться голоси, що коли має бути розоруженнє, то або повне або жадне. Також критикують ґазети Америку, що диктує Европі, аби розоружилась.

НАЙСКОРШИЙ ЛІТАК.

ЛОНДОН, 28. грудня. — Недалеко Савтемптону будують новий літак, який названо „летючою кулею". Він буде летіти 180 миль на годину.

ПОМЕР РЕДАКТОР ВІСТИЙ.

ХАРКІВ, Україна, 5. грудня. — Дня 4. грудня с. р. помер тут редактор урядового советського дневника Вісти, і член всеукраїнського центрального виконавчого комітету Василь Блакитний (Еланський).

Покійний помер на недугу серця, проживши усього 32 роки.

САМОГУБСТВА.

БЕРЛІН, 28. грудня. — В Берліні і Відні було на Різдво богато самовбийств. Причиною, як кажуть, є нужда і розпука, яка зображується ще більшою у радісну хвилю Христового Різдва.

САМОГУБСТВО ПОЕТА.

МОСКВА, 28. грудня. — Сьогодня повісився в Ленінґраді молодий російський поет Сергій Єссенін.

Він оставив лист, написаний його кровю, який одначе годі відчитати.

ПОМИЛУВАННЄ 10,000 ПОЛІТИЧНИХ ВЯЗНІВ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 26. грудня. — Болгарське правителсьтво предложить собранню (парляментови) внесенне на помилуванне 10,000 політичних вязнів.

ДИКТАТУРА ЗОЛОТА.

ПАРИЖ, 26. грудня. — Дневник Евр пише, що по світовій війні Америка стала всевладним диктатором на світі при помочі свого золота. Америка, каже ґазета, править світом із своєї грошевої біржі і диктує Европі свої умови.

ДЕ РІВЕРА ХОЧЕ ПРИЇХАТИ ДО АМЕРИКИ.

МАДРИД, столиця Еспанії, 26. грундя. — Премієр Еспанії ґенерал Прімо де Рівера заявив, що хоче приїхати на другий рік на виставу в Филаделфії з нагоди 150-ліття проголошення независимости Злучених Держав.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES		ПЕРЕДПЛАТА	
Three cents a copy		Поодинокє число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery

До краю належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЯК ХВІСТ ПРОБУВАВ КЕРМУВАТИ ЛИСОМ

З Москви доносять про нову зміну большевицької орієнтації, про нову „революційну" переміну в напрямку большевицької „революції".

Як попередними разами, так і сим разом революцію виконують на селянській шкірі. Перша така операція була відома большевицька спроба насадити комуністичні догми на селян Росії й України на самім початку большевицької революції. Ся проба мала свій початок в погордливім погляді московських большевиків, якого вони набралися не від кого иничого, а таки від своїх противників і попередників, російських царів і російських дідичів. Проба, як відомо, не повелася, бо скоро показалося, що скорше большевицький уряд лопне, як попустять селяни. Селянин попер большевиків, о скільки вони валили царя й дідичів, але він був готов валити большевиків, о скільки вони на місце царських і дідичівських кайданів пробували наложити на селян комуністичні пута. Покійний большевицький далай-лама Ленін затрубів на відворот, остерігаючи большевиків, що коли вони зразять собі селян, то селяни завалять большевицький уряд. На приказ з гори большевики завели „нову економічну політику", та стали відкликати свою завзяту кампанію проти сільських богачів та змінити свою податкову систему. Тоді большевицькі агенти по широкому світі трубіли, які то розумні большевицькі лідери, що такі речі заводять на полекшу селянам.

Та не минуло й два роки від заведення нової економічної політики, а тут знова стали підносити в большевицькій партії голову завзяті прихильники правовірної большевицької віри. Зі смертю Леніна вони набрали сили та стали домагатися завертати до строгої комуністичної віри, відкликати всі уступства селянам. Стали завзятущі комуністи пятнувати сі уступства як демократію, як потурання буржуазії, — чим вони знова доказали, якто богато навчилися большевики від назадницької російської шляхти. Опозиція проти думки нової економічної політики справді по части побідила: по всіх краях пішла нова нагінка проти всего, що створила нова економічна політика. Поза границями агенти большевицькі, які недавно лишень хвалили нову економічну політику, завернули пером, як лисиця хвостом, та стали писати про великий розум большевицької боротьби проти нової економічної політики.

Але ся здача большевиків скрайному крилу знова обурила селян на большевиків. Знова виринають думки змінити сю політику, вже другий раз змінену. Невдоволення селян проявилося так виразно, що всім комуністам нагадалася страшна ворожба Леніна, що як большевики не вступлять селянам, то селяни завалять большевиків. Знова пішли дискусії, і знова партія рішила в третє змінити свою селянську віру та політику супроти селян. Селянам надано ріжні права, які навіть Ленін уважавби головним гріхом проти большевицької віри; дозволено приміром селянам торгувати хлібом, дозволено їм наймати робітників, дозволено наймати навіть дітий, і дозволено їм трудити своїх робітників більше як 8 годин у день. І знова большевицькі агенти за границею завернули пером та стали вихваляти розум сеї нової большевицької політики.

Та ще не висхло чорнило на їх похвалах, коли большевицькі провідники в Москві задумали змінити свою політику в четверте. Сим разом православне крило заатакувало знова. Каменев і Зіновєв, які два роки тому назад нападали на Троцького за його „демократію", тепер стали обороняти становище Троцького як своє. Вони стали виказувати большевикам, що большевицький уряд не може задирати собі навіть зі сільськими „кулаками" (дуками). На конгресі комуністичної партії побідило правовірне крило, але менчість, прихильна кулакам, була така сильна, що вперше в історії комуністичної партії, рішила предложити зїздови партії рапорт менчости. Більшість певно знова поведе острійше свої виступи проти „кулаків". Однак рівночасно й більшість заводить у себе зміну, бо так як давнійше комуністи пробували розбити селян та опертися на незаможних, зорганізованих у спеціяльні комітети, так тепер вони пробують опертися на середно заможних. Значить, сільську бідноту, якою большевики по всему світу так чванькалися, теж закинено. Тепер певно большевицькі агенти знова зроблять один зворот, і як досі хвалили три попередні політики (чи кілько їх там було?), так на будуче стануть хвалити найновійшу.

Зміняється політика большевицьких чиновників, зміняється большевицька віра, але в усіх тих змінах слідно таки одно, а се зріст селянської сили. Кудиб большевики не повертали, з кождого їх звороту видно, що селяни, яких вони хотіли приборкати та повернути на своїх слуг, не далися большевизмови. Як не давалися вони колись цареви й дідичам, так не даються вони нині новим диктаторам, які теж не питають, чого селянин хоче та чого йому треба, а дбають лищень за свої засади, чи свої інтереси. На наших очах доконується те, що можна було здавна предвидіти: держава, яка в своїй масі є хлопською державою, не може опертися масовому рухови селян. Вона, чи скорше чи пізнійше, мусить стати хлопською державою, клич собі проти сеї сили чи царя чи Карла Маркса.

ДО ІСТОРІЇ МОСКОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЗБРАТАННЯ

Як Радек підготовляв виїзд Чічеріна з Москви до Варшави.

Відомий визначний радянський діяч Карл Радек, (що родом з Тарнова в Польщі) який працює тепер в Москві та пише про міжнародне положення в партійних органах Російської Комуністичної партії, помістив в „Известиях" на передодні виїзду Чічеріна до Варшави дуже знаменитую статтю під титулом „Польща і СССР". З її змістом хочемо познайомити наших читачів, бо там є дещо цікавого і для Українців, особливо тих, що опинилися під Польщею.

Радек констатує на самім вступі, що „Польща була утворена, дякуючи побіді російської революції, розгрому німецького імперіялізму і побідній антанті". Цікавий вже той вступ тим, що марксіст-ленініст підносить при повстанню самостійної Польщі тільки обективні причини, а поминає зовнішні як от волю польського народа до самостійного життя. Це мабуть зроблено тому, щоб повстання польської держави не було ділом комуністичним, а тільки буржуазних польських партій.

Установивши тим способом ті чинники, яким Польща завдячує своє істнування, переходить Радек до аналізи міждержавних відносин. Стверджує, що антанта в такім виді як була за часів світової війни, не істнує, бо Англія починає висувати Німеччину проти Франції і хоче зробити з Німеччини противагу проти Франції і совітів. Тому то не хоче Англія гарантувати західних границь Польщі, бо їх саме не признає Німеччина. З того виходить, що Польща, яка до сього часу опирала свою політику на антанті, повинна завернути з дороги та шукати оперття деинде. Навіть союз Польщі з Румунією є для неї більш небезпечним чим гарантією, бо „в той час, як СССР. не висуває питання про зміну границь, установлених ризьким договором, то між Румунією і СССР. стоїть нерозвязана бесарабська справа і румунські заходи біля Англії по приводу устроєння морської бази в Чорному морю".

Економічна катастрофа повинна на думку Радека переконати Польщу, що вона згубила ринки збуту для своєї промисловости в Росії, а нових не знайшла. Вийти з того важкого положення зможе Польща тільки тоді, коли знайде нові ринки збуту і потрібні кредити. Ринки знова може вона знайти тільки на сході, а кредити в Америці. Перше буде залежати головно від добрих відносин з СССР., а друге від довіря американських капіталістів щодо сталости польської держави. З того якраз виходить, що Польща мусить шукати зближення з СССР., а до цего, по думці Радека, нема ніяких перешкод.

Одинока перешкода, це боязнь Польщі перед СССР. В епоху Пілсудчини польська буржуазія прикривала свої завойовницькі тенденції криками про „червоний імперіялізм" радянської влади. „Нема потреби повторяти, пише Радек, що ніякого червоного імперіялізму не було і не могло бути". Але це для Радека вже минувшина, про яку не варта говорити. Бо настрої в Польщі змінені. До цего причинилися невдачі авантурничої політики Пілсудського". „Впливові круги Польщі — каже Радек — переконалися, що українські ягоди кислі і що для Польщі досить, коли вона буде пильнувати збереження Східної Галичини при собі. Польща повинна знати, що СССР. переніс свою політику на схід, а тепер дбає тільки про забезпечення західного тилу. По тій причині Польща не має чого боятися совітів, бо Радек—

до поділу Польщі, бо не можна з комуністичної точки погляду знайти ніякого аргументу для змагання до поділу народу, котрий більше ста років страждав під національним гнетом".

От до чого договорився радянський передовий муж державний. Без всяких скрупулів запив з Польщею згоду та ще прикрив це комуністичною азбукою. Хтоб подумав, що це пише якийсь анальфабет, який не знає, що в Польщі непольські народности творять майже половину всього населення Польщі, що вона загарбала силою величезні простори непольських етнографічних територій, що самі совіти віддали її в Ризі міліони українського населення. Ні, Радек це все добре знає, але переходить над тим всім цинічно до порядку та ще додає, що не „не можна знайти ніяких розумних причин, які спонукалиби СССР. до захоплення польської території, бо маємо досить території до розвитку соціялістичного устрою, а польська економіка і географія не представляють ніяких елементів, необхідних для наших державних цілей".

Пропала всесвітна революція, пропали кидані всім поневоленим кличі про визволення. Остала тільки „державна ціль", яка наказує московським дурисвітам брататися навіть з найгіршого сорта буржуазною державою, щоби тільки вдержатися при владі і вратувати большевицьку державність. Коби такого розуму набралися від московських большевиків наші українські, та вживали що до Москви тої самої облуди, якою вона держить при собі Україну, тоді певно не булоби комунізму, ні неволі на українській землі, ні того цинічного торговання нашою шкірою, про яке так холоднокровно пише Радек на передодні візду Чічеріна до Варшави.

Запевняючи Польщу, що її не грозить ніяка небезпека з боку СССР., бере її ще Радек в оборону перед Німеччиною. На зборах в Москві сказав він між иншим, що „СССР. відмовляється признавати берлінську програму, після якої Польща, це той пиріг, що має бути розділений між Росією а Німеччиною". А обговорюючи питання конечности польсько-московського зближення заявляє, що СССР. шукає того зближення не дивлячись навіть на те, що установлена по рижському договору границя, етнічно фальшива. Так отже мимо цего, що рижська границя фальшива, мусить остати вона по думці Радека ненарушимою. А чому? Бо Польща має таку саму етнічно фальшиву границю з боку Німеччини, яку хоче виправити Німеччина, маючи при тім за союзника Англію. Знова Англія ворог совітів і через дружбу Німеччини з Англією мабуть прослідує німецько-совітські відносини. Тому СССР. мусить бути за тісним союзом з Польщею і за недоторкальністю її етнічно фальшивих границь на сході і заході.

СССР. готов кождої хвилі ввійти з Польщею в дружні відносини і не ставить зі свого боку ніяких перепон. Має тільки одно бажання. Польща повинна заперестати переслідувати комуністів в себе в дома, а ставитися до того руху не инакше як другі буржуазні держави, як Франція та Німеччина, що толірують комуністів.

Той голос Радека покривається вповні своїм змістом з другими голосами совітської преси. Розбираючи їх можемо прийти до таких висновків:

1. Совіти бачили, що їм грозить цілковита ізоляція в Европі і вхопилися Польщі, як хапається потапаючий бритви. З другими не було що говорити... ними в ніякі пертрактації, Англія підтяла їм грунт, відтягаючи від них Німеччину. Треба отже було брати то, що насувається під руку.

2. Попри це не треба забувати, що в московсько-большевицьким центрі відграють визначну ролю попри інтернаціональних по своїй природі Жидів (які дуже часто, як Радек, є польськими Жидами) ще й властиві Поляки як Джержинський, Домбаль і другі. А Поляки знова відомі з того, що свою службу чужим державам, а навіть і інтернаціоналам, вміють гарно використовувати для своїх польських національних інтересів. Ті то Поляки-комуністи, маючи значний вплив на політику СССР. стараються її вести на користь польських інтересів. А що в відношенню до української справи взагалі, а східно-української зосібна, інтереси Поляків сходяться з інтересами Москалів, то нічого дивного, коли ціла червона Москва, значить і родовиті Москалі, розпинаються за союзом з Польщею та дають при тім свою згоду на цілість і неподільність польських границь.

3. Москва боїться обеднання цілого українського народу в одній самостійній українській державі. З розвалом Польщі придучилибися до Радянської України західні Українці. А що вони елемент національно свідомий і на всякі інтернаціоналізми відпорний, готові відразу надати Радянській Україні дійсне національне обличча та зачати боротьбу з московським централізмом. Це найважніща причина московсько-польського зближення.

На конець згадаємо про те, як поставилися до того московсько-польського зближення українська преса і український уряд на Радянській Україні.

Треба зазначити з сумом, що українська радянська преса перейшла над цею справою мовчки. А коли знова на засіданню Всеукраїнського Виконавчого Комітету в Харкові поставлено внесення на вистосування протесту до Польщі і Румунії в справі положення українського народа в тих державах, то його знято з порядку нарад. Польська преса, яка згадує про цей факт, подчеркує, що це зроблено по прикузу Москви.

Ті два факти пояснюють наглядно, як важко жити українському народови в „союзі" з Москвою. Вони пораз сотий доказують нам, що Москва і Варшава, це два відвічні наші вороги, які ніколи не думали і не думають про ніякий союз з українським народом, тільки хочуть нас поневолити і знищити.

Московсько-польське зближення послідних часів, це тільки один незначний епізод, з якого мабуть нічого серіозного не вийде, але він своїм характером дуже повчаючий. В ньому повторюється половина нашої історії. Тої, яка шукала ратунку для України кидаючися в обійми то Польщі то Росії, коли ратунок наш тільки в боротьбі проти Польщі і проти Росії.

ЛЮБОВ У НЕВОЛІ.

Не думай, серденько,
Що тебе покину,
За любов, миленький,
Лучше я загину.

Бо хто щиро любить
Тай ще у неволи,
Тільки той не згубить
Любови ніколи.

Любов у неволи
Єсть дуже милою;
Забуваю горе,
Коли я з тобою.

Хочуть нас вороги
Конче розлучити;
Тільки їм не вдасться
Мусять пребачити!

Анна Хомяк.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДОПИСИ.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

Лист з Галицької України.

Серце стискається з болю, слези ллються з очий як горох, коли прочитати таку страшну вістку, що занеслася з рідної галицької України, що ляцька жандармерія виробляє страшні тортури над нашими українськими братами і сестрами. Тиранія ляцька, волоцюги та підла ляцька батярня без притомности вганяє по бідному селу; вистрілює на вітер кулями, щоби дати пострах нашому селянинови. І вот прийшла вістка від родини з краю з рідного села. Описане гірке горе під окупантом ляцьким. Годі там заробити кавалок хліба на прожиток родини, бо посіпаки видруть запрацьований гріш; скатують до крови і випускають немічних на поталу собак сільських.

Лист цей говорить сам. Лист з одного села в скалатському повіті. Там пишеться:

У нас жовніри (батярі) ще стоять понад границю і шандарі (це другі гнилі) а поручник від того війська і комендант від жандармів справляли баль та понапивалися і зачали стріляти самі. А то було в ночі. Три хлопці і одна дівчина Українці ішли з двора з виплатою і ті їх попапали, поручник з комендантом, та завели на вартівню, а самі по селі стріляли і зараз зачали тих хлопців бити, бо казали, що то хлопці стріляли. Поручник з комендантом били їх палицями; голки пхали поза нігті; патички закладали поміж пальці і докупи пальці тиснули. Сильно їх били і мучили заневинно. Сами попилися, а бідних людий бють, катують. Була комісія з Тернополя (така сама батярська), то ще якось суд з тим зробить (мабуть ніколи). Свідків багато, що їх невинно вчіпились. Українців мучать і хамами називають. (Прийде час, що той хам буде вішав Ляхів догори ногами за свою кривду), а ще нас приперли до границі: навіть у вечір до сусіда не можна вийти, (та границя дочасна; прийдуть борці України, то та границя трісне як яйце на морозі).

—o—

Ось приглянутися тій страшній сцені, яка від вісьмох літ шаліє на нашій рідній землі. Коли чоловік такі страшні вісти читає, то не може стояти на ногах ані сидіти та думати, але мені здається, що вітром полетів би до рідної землі та за невинну кров пімстивбися в десятеро. Однак прийде час, час страшного порахунку; прийде ще сильна рука українських борців, котрі відплатяться ворогови за тиранську господарку. І я маю надію, що незадового вийде славний муж Українця, сформує всі сили українського народа та вдарить на ту драніву Польщу і прийдесь їй пійти у вічний гріб, гріб пропасти. А на додаток скажу від себе: Український Народе, горнись до купи, покинь роздір; остри своє серце, остри свій меч до боротьби проти ляцького гнету. Хай Україна панує вільна, незалежна від нікого!

НА ПОМІЧ ХОРОМУ УКРАЇНЦЕВИ.

В. ІСТОН, ПА.

У нас, на Вест Істон, Па. відбувся мітинг парохіяльний, на котрім я був вибраний секретарем до проведження сього мітингу. Я лиш промовив пару слів, що наш брат Іван Петровський у великій нужді і на поклик зголосились до мене слідуючі із жертвами:

По $1.00: Ст. Терлецький, Мирон Загоруйко, Ілько Вирисюк, Филимон Саґатий, В. Дроботій, М. Колодруб, Н. Підгайний, Іван Малимук, В. Кутський, В. Литвин; по 50 ц.: Іван Крочак, Василь Ґудз, Іван Дашевський, Іван Рудавський, Михайло Томко; по 30 ц.: Т. Терлецький; по 25 ц.: К. Терлецький, В. Скрига, Т. Харко, Дмитро Мамрич, Т. Кульчицький, В. Боднарський, Т. Терлецький, Т. Фотій; по 15 ц.: В. Струк.

Крім того зложили:

Ню Йорк, Н. Й.: Михайло Зазуляк $1.00.

Клівленд, Огайо: Томаш Чоп, $5.00; Теодор Бобечко $2.00.

Алентавн, Па.: Іван Біляя, $2.00.

Смовкрон, Па.: Н. Джмелик, $2.00.

Шікаго, Іл.: Андрій Островський $10.00; його син Михайло $1.00, Іван Горман (Литвин) $1.00, Гринько Шимків $1.00, Михайло Гудз $1.00, Т. Каминецький $1.00. — Разом $15.00.

Дес-Мойнес, Айова, Андрій Мельник $2.00.

ПОВІДОМЛЕННЄ.

ПИТСБУРГ, ПА. Бр. св. Івана Хрестителя, від. 96, повідомляє всіх своїх членів, що мітинг відбудеся в неділю, дня 3-го січня 1926, точно о 1:30 пополудни, на гали парафіяльній на Семій улиці. Проситься всіх членів сего відділу, щоби кождий член і членкиня явилися на сей мітинг. Прошу не висилати своїх дітий з місячними вкладками, але самі приходіть, бо буде Предсідатель з У. Н. Союза здавав справозданнє за рік 1925. — Матвій Лацик, секр.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

—

Інтересованим подаемо до відома, що адреса Івана Петрівського, котрий лічиться вже три роки в санаторії в Пенсилвенії, така: John Petrovsky, So. Mountain Sanatorium, So. Mountain, Pa.

В. Тимчина, Клівленд, О. — Подія, що була описана в 273 ч. Свободи, була у Львові. Більше про се вістий не маємо.

ОПОВІЩЕННЄ.

РІЧНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО КЛЮБУ В НЮ ЙОРКУ ВІДБУДУТЬСЯ В СЕРЕДУ, ДНЯ 30-го ГРУДНЯ С. Р. О 8-мій ГОДИНІ ВЕЧЕРОМ ТОЧНО, ПІД Ч. 59 ST. MARKS, PL., NEW YORK CITY.

302

ВИДІЛ.

В. Будзиновський.

СИН І КОРОВА.

Оповідання.

Світова війна зігнала до головного військового шпиталя в Перемишли таку силу недужих і калік, що дня першого листопада, року 1918 був би там, як то кажуть, і шпильки не докинув. Ті недужі, що годні були балакати, балакали всіма мовами цілого світа. В просторих салях шпиталя молилися всі віри цілого світа, кождий свому Богови. Вже з самої австрійської армії приходили до того шпиталя люди ріжної породи, бо Австро-Угорщина мала велику силу найріжнійших народів. Але до тогосамого шпиталя давали також полонених, отже до представників австрійських народів, приходили ще представники народів инших держав. З поза австро-угорських народів, найчисленніщі були представники народів царської Росії.

Ось в такім товаристві австрійський офіцир, Українець Галчук лежав тої днини, коли на одній частині румовища по старій Австрії проголошено Західно-Українську державу і заповіджено її злуку з Україною Східною. Вість про се, котру до Перемишля приніс телеграф зі Львова, зігнала з ліжок і поставила на ноги, всіх тих недужих і калік, що годні були підвестися і станути на ноги. Всі кричали, щоби їм дати одяг.

Поки йшла війна, поти кождий силкувавсь дістатися до шпиталя. Коли вже був там, силкувався як найдовше не виходити. Поки лежав у шпитали, поти був безпечний, що не возьме його кулька, ні яка инша біда. Богато було таких, що самі покалічили себе, щоби тільки з фронту відійти до шпиталя. Прострілені руки або ноги, які опинилися в шпитали, були майже без винятку асекурацією від ворожої кульки в голову або від якого иншого военного нещастя, гіршого як прострілена рука.

Тепер, коли вже не було небезпеки, що вишлють на фронт, кождому такому шпиталь став непотрібним. Кождий волів бути дома. Отже шпиталь став випорожнюватися. Чехи втікали в Чехію, Мадяри в Мадярщину, Німці до Відня і поза Відень. Кождий силкувався як найскорше бути дома. І Українці, кождий, котрий тільки міг встати, покидав шпиталь. По двох днях шпиталь був майже порожний. Лишилися тільки ті, котрих недуга, чи каліцтво прикували до ліжка і котрих лікарі силою задержали.

Між тими, що лишилися задержані силоміць, був також оберляйтнант Галчук. Рвався до служби, бо чув, що Українці мають мало офіцирів, але лікарі не пустили його. Все потішали його, що за місяць буде міг вийти. Так потішали, бо ні на хвилю не сумнівалися, що до місяця туберкули одоліють його і він, хоч про ніяку парцеляцію не думав, дістане, як вже неодин його товариш дістав, парцелю... два метри глибоку.

В Журавици під Перемишлем стояв, полишений Австрією девятий полк піхоти. Мужва була майже виключно українська, офіцири з усіх народів Австро-Угорщини. Між офіцирами найбільше Поляків, найменше Українців. Німці, Чехи, Мадяри відїхали, лишилися Ляхи й Українці. В полку з української мужви, польські офіцири були безсильні. Сеї мужви було досить, щоби в перших днях польським військам, які йшли би від заходу, загатити дорогу через Перемишль на Львів. Але польським офіцирам повелося підступом розоружити жмінку українських офіцирів. З сего скористала мужва і цілий полк здезертирував. Всі розбіглися, щоби бути дома, коли реформатори зачнуть панські лани парцелювати між хлопів. Чейже ті, що звали себе соціялістами, хоч ними не були, голосили, що першим ділом українського уряду буде аграрна реформа.

Коли жмінка українських офіцирів лишилася без війска, Поляки заволоділи Перемишлем. В часописях цілого світа появився польський военний комунікат про світлу побіду Поляків над Українцями; про се, що Поляки по кровавім бою здобули найсильнійшу в бувшій Австрії фортецу, бо взяли Перемишль.

Таку велику побіду треба було зілюструвати великим числом полонених Українців. Отже в польськім комунікаті стояло, що при тій нагоді Поляки взяли 578 полонених, в тім 32-ох офіцирів. Саме тільки українських недужих і калік лежало в перемиських військових шпиталях, яких Поляки відіслали до табору полонених у Вадовицях. Таким способом і Галчак опинився у Вадовицях між военними полоненими Польщі.

Вісти з українського фронту і горяче бажаннє станути в рядах борців, неначе підносили силу його внутрішного ворога. Бактеріям неначе повилітали зуби, його орґанізм став кріпшати. Коли засвітило весняне сонце, Галчук почув у собі свою давну силу, з якою вступив був, хоч поневільно, в ряди австрійської армії. За невеликі гроші польський вартовий випустив його на хвилю за огорожу табора і в тім таборі Галчука вже ніхто більше не бачив. Пройшов гори на Угорщину, з Угорщини ще раз горами зайшов в Галичину і опинився в Станиславові. Лікарі не приняли його до війска, але він вперся.

— Не видержиш, хлопе! — казали йому. — Не видержиш більшого маршу. Про життє в окопах, то й бесіди не може бути.

Галчук не вступався. Команда, бачучи його добру волю, взяла його до служби, але на фронт не вислала, бо там потрібні були здорові. Вислано його на чехословацьку границю до Лавочного, де став сотником граничної військової сторожі.

— І се потрібна служба, — Галчук подумав. — І тут потрібний старшина. Здоровійший від мене, замість сидіти тут, піде на фронт.

В сотни Галчука ріжні були люди. Були старші і молодші. Були хлопи господарі, були ремісничі челядники, міські пролетарі.

Хоч се не була фронтова позиція, Галчук мав роботи чимало. Роботу давали йому ріжні дипльоматичні місії, що приїздили до нас, або виїздили за наш кордон. До нас приїздили місії французькі, англійські, швайцарські й инші. Найбільше було місий французьких. Вони приїздили робити шпіонську службу в користь нашого ворога. За кордон виїздили головно місії з Великої України. Кождий поїзд був переповнений ріжними дипльоматичними місіями Великої України. Членами тих місій були старші мущини і хлопці, старші жінки і дівчата. Велика їх сила робила враженнє, що кожде село України вислало за кордон якусь дипльоматичну місію, зложену з кільканацяти мужів і жінок, синів і доньок.

Таку місію не легко було обслужити, бо кождий член місії їхав з великим баґажом. Окрім того кождий член місії мав ручний куфер, з яким ніколи не розставався, якого ні на хвилю не випускав з руки. Очивидно, бо той куфер повний був дипльоматичних актів, себ-то банкнотів, золота й срібла. Инакше не могло бути, бо ті члени місії або втікали перед большевиками, або здезертирували від державної служби. Очивидно, не забули взяти з собою ріжних цінностий, своїх, або... чужих.

Ще більшу мороку, як з місіями, сотник Галчук мав зі своєю мужвою. Як в кождім війску, і в його сотни були ріжні люди. Не лиш ріжні віком і ріжні з професії, але й ріжні інтеліґенцією, ріжні характером, ріжні силою своїх національних почувань. Були там такі, що доброхіть зголосилися до української армії, але були й витровлені в лісових цетрах і приставлені полевою жандармерією. Приставлені жандармом, приходили босі і майже голі. Як дістали одяг і чоботи, треба було дуже пильнувати, бо при першій ліпшій нагоді щезали. Але й не кождому, що сам зголосився, можна було вірити. Як охотник прийшов босий, то можна було підозрівати, що він прийшов тільки по чоботи. Як дістав їх, то щез. Цілком покладатися можна було тільки на таких охотників, котрі зголосилися добре одягнені, взуті, ще й з крісом і муніцією. В сотни було таких, Богу дякувать, дві третини. Непевна була трета третина.

Годі сказати, що дезертири, чи кандидати на дезертирів були трусами. Не страх перед ворожою кулькою, чи страх перед ворожими ґазами були причинами дезерцій. Сотня чейже не стояла на фронті і небезпеки втрати життя чи каліцтва не було. Не було також голоду й инших военних невигід. Служба мужви була тут дуже легка.

Також не можна сказати, що в сотни були національно несвідомі, котрим доля України була би байдужа. До дезерції змушувала, видно, тільки дея-

борима сила. Сею силою була... господарка на власнім ґрунті. З хвилею, коли прийшов час сінокосів, або час копання картофель, тільки полевий жандарм годен був господаря здержати від дезерції... бодай на час тих сінокосів і копання картофель. Потому треба було ті картофлі, може й троха зерна спрятати так, щоби людська праця не впала жертвою реквізиції.

Реквізиція, то в ухах сільського господаря страшне слово! Нічим повінь, нічим град, нічим огонь, нічим повітрє. Хлоп так завзявся проти реквізиції, що хоч би мав свою працю на продаж і хоч би реквізиція давала йому подвійну торгову ціну, він, як може сховати, не дасть. Волів би, щоби злодій вкрав, бо реквізиція, на його думку, то ще гірше, як розбій на гладкій дорові. Не диво, що хто тільки мав роботу на своїй власній ниві, або мав що „декувати" перед реквізицією, дезертирував. Втікав, не забуваючи взяти „комісьних" чобіт. Своїх і (по змозі) свого „ґамрата", себто товариша.

Українська армія найбільше терпіла через велику недостачу чобіт. І сотня Галчука не світло була взута. Каменисті дороги і плаї в горах скоро доруйновували вже наднищені чоботи. В сотни були три шевські челядники і вони від сходу сонця до заходу тільки латали. й латали. Нарешті прийшов тужно вижиданий запас нових чобіт. Галчук проголосив, що завтра буде торжественна роздача. Ціла сотня дістане нові чоботи!

Смерком зголосився до кватири Галчука якийсь його жовнір, кажучи, що має сказати сотникови щось дуже важного. Галчук позвав його до себе.

— Що скажеш? — спитав.

— Погано! — пане сотнику. Чоботи прийшли. Ліпше було би, як би прийшли троха пізнійше, або як би цілком не прийшли.

— Покажи твої підошви!

Жовнір відвернувся, показав одну стопу, потому другу.

— Тобі чоботи прийшли за скоро? — Галчук спитав здивований. — Ти вже підошв не маєш. Вилазять голі стопи.

— Колиж бо, через ті чоботи буде дезерція. Вже деякі, коли вчули, що прийшли чоботи, шушукають. На добавок, саме тепер сінокоси. Як би пан сотник не гнівалися, то я щось порадив би.

— За добру волю ніколи не гніваюся. Як рада буде добра, послухаю.

— Я радивби, всім тим, що дома мають сіножатки, нові чоботи дати аж по сінокосах.

— Ті чоботи, які тепер на їх ногах, за пару днів до решти порозлітаються. Жовнір не може ходити босо, як в маґазині є нові чоботи. Твою раду використаю так, що прикажу пильнувати їх. Котрі то?

Жовнір назвав по імени чотирох своїх товаришів, котрі мали сіножатки. На другий день ціла сотня дістала нові чоботи. Третої днини показаки два. Четвертої днини нараховано, що сотня зменшилася ще о чотирох. Окрім тих, про котрих була бесіда в розмові жовніра зі сотником, здезертирували ще два, котрі мали женитися і на котрих переходили господарства їх батьків. Ще днину пізнійше щез один, котрий почув, що в його селі, в Перегінську громада вже парцелює лани української метрополії.

Коли так Галчук сидів у своїй кватирі стурбований, що то буде, як духом дезерції заразиться ціла сотня, сказали йому, що якась баба привела до війска свого сина, та хоче балакати з паном сотником. Він вийшов перед хату і справді юбачив бабу з парубком, більш-менш 22-літним. Сотник скривився, бо парубок був тільки в подертих полотняних штанах, в сорочці ще більше подертій, простоволосий і босий.

— Сей прийшов тільки по чоботи! — Галчук подумав. — Як дістане чоботи, ще й цілий одяг, щезне.

— Що ви скажете? — спитав.

Баба прискочила до него і вхопила за руку, щоби поцілувати. Він сховав руки за спину і каже:

— Не цілуйте, бо я не ваші мама. Скажіть чого ви прийшли?

— Та я, прошу пана капітана, привела мого сина до українського війска, — баба відповіла.

— Ти в австрійськім війску не був? — Галчук спитав парубка.

— Та був, прошу пана капітана. Я був на італійськім фронті. Як Австрія розлетілася, я вертав до краю. В Кракові заарештували мене Поляки, бо я Українець. Арештували всіх Українців, що вертали до краю. В купі з иншими дали мене до табору полонених у Вадовицях. Я відтам втік. Тепер зголошуюся до українського війска.

Галчукови очи заіскрилися з утіхи, що дістав такого патріота. Тепер вже знав, чому той парубок босий, майже голий. В такім полоні рядовик не міг мати чобіт, ані доброго одягу. Беручи в полон, стягали з него всьо, окрім сорочки і другої штуки біля, тої дискретної. А-ле й сорочку, як була добра, стягали і давали здерту.

Галчук ще й тому втішився, бо дістав світлий примір, котрим чейже здужає — гадав — образумити тих своїх вояків, котрі ще може думають про дезерцію. Позвав перед себе цілу сотню і промовив до неї з одушевленнем:

— Ось дивіть на сего парубка і слухайте, як він любить Україну! Був на страшнім італійськім фронті. На тім фронті, з котрого майже ніхто живий, або цілий не вертав. Попав у польский полон. Він втік відтам, щоби своїми грудьми заслонити Україну!

Свою промову Галчук хотів доповнити оповіданнем самого парубка, отже став випитувати:

— І я втік з вадовицького полону, та зголосився до української армії. Ти просто відтам?

— Ні, як він вернув до хати, — баба відповіла за сина, котрий задовго думав.

Галчука неначе в серце кольнуло. Подумав, що тут щось смердить. Щоби дальшими відповідями не ослабити враженя, яке на сотни зробив появою парубка і своєю короткою промовою, приказав сотни відійти. Коли вже лишився тільки з бабою і з парубком, спитав:

— Ти може хорував, що так пізно зголосився до війска? Українські жандарми не були в твоїм селі, не чіпали тебе?

Парубок мовчав. За него знов відповіла мама.

— Прошу пана капітана, він не винен, бо то я його не пускала.

— Як то не пускали? — Галчук спитав. — Ви держали його на припоні? Може на ланцуху, як пса?

— На припоні не держала. Він втік в ліси і ховався. Я йому носила їсти. Бо, прошу пана капітана, він мій син, я його мама. Скажіть самі, чи є на світі така мама, така сука, що доброхіть дала би свого сина до війска? Ще й тоді, коли війна!

Галчук звернувся до парубка:

— Як ти не був на припоні, то чому ти сам не зголосився? Ти не знав, що за тобою питають жандарми?

Парубок далі мовчав, за него знов відповіла мама.

— Та що з того, пане капітане, що знав? Він знав, що шандарі розщибаються за ним. Але він також знав, що йому вже пора женитися і ґаздувати на своїм. Там в селі жде на него дівчина, ще й богачка. Як він піде до війска, то її зараз віддадуть за иншого.

Галчук стояв перед загадкою. Не знав, що бабу спонукало тепер, сина не лиш пустити до війска, але й приставити його. Неначеб боялася, що сам не зголоситься.

— Чи ви нараз прозріли? — спитав. — Чи рушила вас совість? Ви таки додумалися до того, що ваш син повинен боронити Україну?

— Де там прозріла! Я не була сліпа, щоби аж тепер, на старости літ прозріти. Совість мене не рушила, бо моя совість чиста. Я нічого лихого не вдіяла, а з тих гріхів, що мала раньше, я вже висповідалася. І відпокутувала. Совість хиба тепер зачне мене гризти. За те, що я власну дитину приставила до війска.

Замість розвязати загадку, відповідь баби вбила ще більшого клина в голову Галчука. Він став тратити рівновагу.

— То що, до дідька, присилувало вас приставити сина сюди?

— Корова, пане капітане, корова!

— Щооо? — Галчук спитав, витріщивши з дива очи. — Корова? Та яким чудом?

— Ніяким чудом, тільки тим, що її забрали шандарі. Командант нашої жандармської станиці, лютий пес. Серця в груди не має й тілько, що за нігтем. І хитрий він. Від всіх батьків, котрих сини поховалися в лісах і до українського війска не пішли, шандарі позабирали корови. За кождого парубка одну корову. Вчера забрали й нашу корову. Віддають аж тоді, коли парубок зголоситься до війска. Отже я пішла до ліса по сина і привела його вам. Дайте мені посвідку з печаткою, що я сина вже приставила вам.

— То ви сина до війска не пускали, бо то ваша дитина?

— Та так, прошу пана капітана. Я ж його мама. Я його носила, я його в болях родила, я його кормила власними грудьми...

— Тепер ви його приставили за корову?

— Та я вже казала, що так, пане капітане.

— Або ви корову носили, в болях родили, кормили власними грудьми? Ви мама тої корови?

— Десь також, пан капітан кажуть таке!

— Я тільки кажу, що син, ваша дитина, отже він вам милійший, як Україна.

— Та таки так.

— Але вам корова милійша, як дитина?

— Та бо... Та бо, прошу пана капітана, за корову треба дати гроші. До роботи є в мене ще два сини. А без корови, яке б то було господарство!

Галчук відвернувся і пішов писати посвідку, що дезертир ставився, та що його мамі можна віддати корову. Вийшов назад, дав бабі посвідку і сказав:

— Ідіть з Богом!

— Нехай Бог має тебе в своїй опіці! — баба заголосила, обіймаючи сина за шию.

До уха шепнула йому:

— Не втікай, аж прийду сюди і скажу тобі, що корову вже віддали і я її вже сховала в лісі. Також не кивайся відси, поки не дістанеш нового мундура і новик чобіт.

ПОЧТАРСЬКІ ПРИГОДИ Й НЕБЕЗПЕКИ.

Почтарська робота — розносити листи по хатах — здається мало небезпечна: Буває, що натомиться чоловік, набє собі ноги, обвіють вітри в зимі, змочить дощ, але небезпеки для життя немає.

І в місті це, правда, так. Але листоношам, що розвозять почту по далеких фармах, по відлюдних хатах гірських і на відбиті, від світу острівчики, буває нераз таки добре небезпечно, й буває, що з небезпеки з життям вони не виходять. Останшіми роками пересічно яких двацять почтарів що року губило життя при виконанню свого трудного обовязку.

Як показують записки Почтового Департаменту в Вашинґтоті, особливо небезпечні є чотири почтові дороги: з Нюпорт до Отер Рок в стейті Ореґон, з Рокі Бар до Атлянта (Айдаго), з Елисон Бей до Дітройт Гарбор (Висконсин) і з Сандоскі на Келі Айленд та инші острівчики на озері Ірі (в стейті Огайо).

Почтар, який везе почту з Нюпорт до Отер Рок — понад сам беріг Тихого Океану — мусить відбути цілу подорож підчас відливу моря. Коли запізниться й захопить його прилив, тоді або мусить покинути і віз і почту й драпатися на надбережні скелі, або филі океану розторощать його об ті скелі на дрібні шматки.

Дорогу з Рокі Бар до Атлянта (Айдаго) почтар мусить в зимі відбути на снігових лижвах, нераз двигаючи до пядесять фунтів тягару. Трапляється, що сніг ссунеться і завіє людину — на смерть. Торік в січни засипало снігом одного і найшли його аж в кінци червня.

З Сандоскі на острівчики розсипані на Озері Ірі почту в зимі треба перевозити по леді, і тут вже по дорозі не одна небезпека а десять. Бурі, сніговії, заметілі, ледові гори, що несподівано творяться на озері й запирають дорогу, і передівсім найгірша небезпека — прірви в леді, які бувають навіть в найострійшу зиму та найнебезпечнійші весною, коли тріскає лід і твориться крига. Почту поміж острівцями й на сушу перевозять на спеціяльній штуці, що може послужити як човен — з вітрилами або для весел — і як сани по снігу. Тай це ще не забезпечує почтара, бо коли обірветься лід, то гориста крига може розколоти човен як лушпину з оріха. З Келі Айленд до Марблгед всього десять миль і в добру погоду та по добрій дорозі можна дістатись туди за двацять мінут. Але бувало, що почтар вісім годин пробивається пядь за пядю, по тонкім леду, по сніготих заспах, через кригу або проти гураґану. Богато такил листоношів вже загубило життя на озері Ірі, а живучі розказують про свої пригоди серед ледів та снігу, які нічим не відріжняються від пригод по дорозі до північного бігуна.

Менш більш такасама дорога з Елисон Бей в північнім Висконсин до Дітройт Гарбор — по озері Мишиґен. Вода замерзає в зимі, навіть в найгострішці морози, ледви на скільки днів під ряд, і що скільки днів від вітру та підводних струй лід тріскає. Люди ніколи не знають, чи вибіратись їм на човні, чи тягнути почту на санках, і буває що на кризі зажене почтаря далеко на озеро й тоді знов труднощі й нові небезпеки — пробиратись назад і причалити до якого вже не булоб берега. Буває, що по скільки днів дорога зовсім неперехідна й непроїзна, та тоді почтиназбирається стількі, що з усім багажем вона робиться в двоє труднішою.

Та проте почтарі мусять якось пробиватись через труднощі й небезпеки. Мешканці [illegible] харчі, яких вони в себе добути не можуть, медицину, то-що.

Можливо, що ареопляни колись замінять їх небезпечну службу.

МОЯ ПАЛАТА.

Збудую я хату
Хотяй небогату;
Свобода в ній буде
Мені за палату.
Що-ж мені з палати
Як буду невільний;
У ній туратися
Наче божевільний.
Хто прожив в неволи
Тай ще проживає,
Тільки той свободу
Оцінити знає.
Свобода, свобода
Так кождому мила!
Щоб вона завсіди
Для кождого жила.

Анна Хомяк.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ГУМОР.

Австрійсько-російська війна не минула і Гуцульщини. Між Гуцулами ходило богато цікавих оповісток на ріжні военні теми, як про причину війни, про можливости її закінчення і т. п.

Світові конференції та зїзди давали свої ради та надії, а народня фантазія робила своє.

Головно багато цікавого можна було почути про Москалів.

Відразу дивним стало людям, чого це „Москаль" іде все вперед і занимає щораз то нові місцев сти „таткових"*) земель, чому се він так завзято пре всіма силами в гори? Певно, щось йому потрібне. І от — є вже на це пояснення.

До Коломиї заїхав перед війною московський посол, козак; Жиди обсіли його на ринку і повідривали ґузики від „мундуру". Посол поскаржився цареви, а той хоче ввяти Коломию і вирізати Жидів.

Але по заняттю Коломиї вринула нова квестія, чого Москалі сунуть дальше в гори?

І от балачка двох Гуцулів в Жабю, де були ще австрійські війська:

„Не знати, вре чиї будемо, таткові, чи Москалеві?"

„О, відав що Москалеві, бо Москаль взяв Коломию, а в Коломиї шлюс".

А справа зі „шлюсом" мається так, що першою судовою інстанцією є для Гуцула Жабє; вищий суд є в Косові і туди іде він на „термети"**), а найвищою інстанцією є коломийський суд, де всяка розправа звичайно кінчиться, іде на „шлюс".

Не виділи Гуцули Москалів. І їхня фантазія цікавилася й тим, як вони можуть виглядати. Боялися найгірше „Сироїдів", що мають одно око з переду, друге з заду, ловлять малі діти, годують в карниках***) солодким молоком і горіхами, а потім печуть і їдять.

Ходили вісти по горах, що Москалеви іде на поміч „баба Хіна".

„Це цариця, що маєть 113 років, всі зуби і курить люльку. Восько в неї чісто бабське. На голові в того воська от як шипка, на ногах постоли — ни постоли, а решта всьо на верха.

Як побачили перший раз „кучмарів"†), то баби кричали: „Бигме Сироїди" — та тікали. Війну представляв собі Гуцул як процес між „татком" а „Москалем".

От балачка в корчмі:

„Не знат, хто заможе, татко, ци „Москаль?"

„Е, пусте бадіку говорите. Де наш татко годен замочи Москалє, коли Москаль шє молодий, маєт сорок років, а таткови вже вісімдесять, от як Вам Иванку... (звертається до старшого діда) Ви шє взелибистеся з Москалем за барки?"

„Ой, бигме вже ни бізую"††).

„От — видите! І наш татко ни бізуєт, бо він в ваших роках будет".

Мовчанка, а за хвилю знову балачка:

„Шкода, що татко бється з Москалем.

Приграє война — зле; виграє — не буде єк кошта стягнути, бо один жидок в Косові повістував мині, бо Москаль переписав весь ґрунт на царицу".

Чи не процес?

Зійшов Гуцул в Косів і дещо чув і бачив на виставі портрет Ф. Й. І. — як зажурений схилив голову на руки і образ Вільгельма з бадьорою міною...

Своїми враженнями ділиться з сусідами:

„Був-сми в Косові і видів нашого татка і Німця. Що Німцеви за біда? Має сім хлопчіщів†††) є з ким войну вести — і лиш вусок пидкручуєт. А татко наш мав одного престолника×) тай того вбив му Серб — так за гризки, так гатитиси××) кулачім в голов що, Господку"... „Але повістував мині один жидок, що цариця (московська) розсіласи..." Це вже радісна вість).

Сидів собі Гуцул в горах, а тут кинула ним війна в світ. Побачив перший раз авто і — ось його опис:

„Був-сми в лісі, рубав бутин (вируб ліса).

А як Серб убив нашого найєснійшого престолника, то найєснішший татко як ни пислав в люти Сербови руматири (ультімат) аж тричі (три рази а не розумів слова ультімат і пояснив його по свойому) тай, аді счинилаcи руйнація (мобілізація).

Посадили мене в Ворохті на шнильку (поспішний потяг) і займили світами, аж до Вільвова (Львів). Божічку! Там хати ни хати — вилики єк єлиці; а шє до них поначиплювані от — єк коробочки (це ґалерії) і люди в тих коробочках сидет... лечно, як би си так зирвало, та вгатило в голов. А вулицев єкесь нечісте їдет без коний шей баламкает...

Дивлюси... коло такої великої хати стоїт шос — от єк колиска з блехи, пид нєв штири колеса, кажут, що з ґувни (гуми), з переду люстро, колісцетко а шє з переду корбочка а з заду рурка; а з боку дверцета. За люстром сидит такий пан з шкленками на очех, а в середині шос гуркотит.

Я став і дивлюси.

А з хати виходет два єднорали. Той пан з шкленками на очех зискочив, отворив дверцєта, єднорали сіли в ту колиску, а там видев сидит си на пружинах; а пан з шкленками єк ни покрутит за корбочку, а потому сів, ади за то люстро покрутив колісцетко онтої (показує) а колиска єк ни загуркотит, єк ни займе з місці як вітер...

А я злєк си, стою тай хрещу си.

Лиш одно му си не вдало (не подобалося), це та рурка з заду... так фуркотит, а так вонєєт...

Досить про военні історії.

Гуцул бачить в себе в дома, в горах, рівнож неодну цікаву річ. Що літа наїздить в гори богато „холєрників", а від прогульковців прямо рояться гори.

Пластунів називають „паничєма з голими колінями і довгим бучєм".

Дивує Гуцула, що ті гірські гості попадають нераз в телячий захват від того, що для нього є буденщиною.

Просить товариство леґіня вивести їх на верх гори. Всі помучені, засапані, мокрі від поту відпочивають на верху, а як вже прийшли до себе — оглядають околицю і вириваються з грудий оклики: „Господи, як там гарно". Це в долині вється Черемош між верхами. Гуцул слухає, підсміхається і говорить собі під носом: „Госпідку, які дурні ті пани! Єк на долині так гарно, то якої холери лізли на гору?"

(Новий Час).

*) татком — називали цісаря Франц Йосифа І.

**) термети — терміни судові.

***) карник — хлівець на свині.

†) Кучмарі — козаки в великих кучмах-шапках.

††) [illegible]

×) престолник — наслідник престола.

××) гатится — бється.

Матвій Костишин.

ЗАМОВК В ЗАДУМІ СТЕП.

Замовк в задумі батько степ,
Кругом могилами покритий
Спить рід козацький; тільки дух
Блукає гореньком прибитий.
Дніпро Славута дідуган
Реве та стогне, скажені,
Буйна осока клонесь вниз,
Сердито вітер віе.
Гень-гень високо, близько хмар,
Крачучи ворон літає,
Чайка замовкла не квилить,
Крилатий півень не співає.
. . . .
Спльондрований наш рідний край
Народ кайданами закутий
Не тільки світом і людьми,
Але — і Богом він забутий.
Намарно кличі підійма,
Щоб світ поглянув на терпіння.
Спитав!.. ким вибиті тюрми?
Які то в них стремління?
За віщо впало сотки жертв?
Та хто ті звірства поповняє?..
Чомуж заплаканим в журбі
Світ сльози не втирає?..
Чому!?
Бо ворог від віків
Наш рід наважився знести
А в тайні підлою брехнею
Здобуть у світі слави-чести.
Тому в задумі замовк степ,
Кругом могилами покритий,
[illegible]